

ressò mont-roigenc

EL SEGLE XIX, UN TEMPS CONVULS

9: PRIMERA GUERRA CARLINA: CINQUÈ ANY (1838)

Martí Rom
www.martirom.cat

12-12-2020

Entre els carlins s'havien produït algunes desercions. El govern, vist la magnitud de la guerra, havia decidit fer una *quinta* obligatòria. Havíem trobat dos rellevants carlins mont-roigencs: el comandant Josep Munté i un cap de partida, dit "Simonet", que era Manuel Simó.

En el "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 5 de gener de 1838¹ hi havia un comentari prou explícit de la situació: "... *la ansiedad principal de los pueblos, sus continuados sacrificios en sangre y dinero, el lastimoso estado de la agricultura, la paralización del comercio y tráfico...*".

Al diari "El Vapor", de l'11 de gener de 1838, hi trobem una notícia sobre les forces governamentals que s'estaven a Mont-roig: "*Ha recibido... del comandante de armas de Montroig en que le dice que noticioso que en la Almetlla² había una partida de 50 rebeldes, se embarcó en Cambrils a las 4 de la tarde del 26 en unión con el comandante de armas y nacionales del mismo, llegando a dicho punto, antes de amanecer, logrando coger a siete de los rebeldes y entre ellos a un desertor del regimiento Almansa y otro de nacionales...*". Amb el Coll de Balaguer pel mig, i amb el perill d'un atac d'alguna partida carlina, era més fàcil anar a l'Ametlla amb vaixell que per terra.

En el "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 12 de gener de 1838 hi figuren 12 carlins que es presenten a indult, del Pratdip, Riudoms, Valls... Eren ja molts anys de guerra; alguns en duïen 4 o 5.

"El Eco del comercio", del 15 de gener de 1838, descriu diverses operacions de partides carlines a les comarques de Tarragona. Comenta que el 29 de desembre de 1837 va sortir una columna de Tarragona cap al Vendrell (Baix Penedès), per aturar la que comandava Benet Tristany. També el 29 de desembre, una altra s'havia apropiat a Alcover (Alt Camp): "*una de las patuleas³ que han tenido en sobresalto varias veces a aquellos habitantes; pero que habiendo acudido todos dispuestos a escarmentarla, retrocedió. Parece que el cabecilla Gravat⁴, jefe de las patuleas, ha resuelto abandonar sus guaridas de Albiol y Montreal; y que con parte de los suyos se dirige a Berga a recibir sin duda el premio de sus atrocidades*". Acaba amb unes informacions sobre Vimbodí (Conca de Barberà), d'una incursió de la milícia liberal del poble a

¹ La informació dels "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" procedeix de l'Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona.

² L'Ametlla de Mar (Baix Ebre).

³ Patuleia.

⁴ Mateu Roig.

Tarrés (Les Garrigues) i a l'Espluga de Francolí (Conca de Barberà), on van matar “*el infame y valeroso por apodo, conocido por el Noetet...*”.

En “Eco del Comercio”, del 23 de gener, hi ha una informació referida a Mont-roig del dia 9: “*Ayer a las siete y media de la mañana unos cien facciosos con tres caballos al mando del cabecilla Gravat de Guimerá⁵ tomaron a medio tiro de fusil de esta las mulas del carro de un propietario de la misma; inmediatamente que el comandante de armas tuvo noticia de ello, salió con alguna fuerza en su persecución; y aunque nunca hicieron cara, con todo en los diferentes tiroteos que hubo sufrieron la pérdida de 3 hombres muertos, varios heridos y de algunos efectos; sin haber tenido por nuestra parte más que el cabo 1º de esta milicia contuso*”.

Explica Baptista Nogués, dit “Melitino”: “*En la guerra dels Set Anys, els carlistes amagats darrera les pletas noves, situades a la part de ponent del poble, disparaven els fusells contra els liberals que estaven al Fort i, amb aquest nom, la gent anomenava l'església Nova...*”⁶.

En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 26 de gener de 1838 hi ha 6 carlins de Tortosa, Ginestar, Ascó i Tivenys... que es presenten a indult. En el del 2 de febrer uns de Rasquera i la Selva. El 1838 s'inicia amb el control de les partides carlines d'una tercera part de la província de Tarragona, principalment del Priorat. Molts liberals de la zona han de tornar a fugir a Reus. Aleshores, cal portar a aquesta ciutat el plom que estava emmagatzemat a les mines de Bellmunt. Tenien por que caigués en mans dels carlins i ho aprofitessin per a la fabricació de munició. També hi ha instruccions de fortificar les poblacions del Camp de Tarragona.

L'11 de gener de 1838 Ramon Cabrera passa l'Ebre per Móra (Ribera d'Ebre) i, a l'endemà, amb la partida de l'Antoni Carré dit “Favot”, atacava Falset (Priorat) per, entre d'altres, “*apoderar-se de gran cantidad de alcohol*”⁷. El 14 torna a creuar l'Ebre. El 26 els carlins aconseguen apoderar-se de Morella (Castelló). Seria la capital carlina de la zona. Aquest fet va tenir un gran ressò propagandístic.

El 9 de febrer de 1838 es produeix el setè i últim setge de Gandesa (Terra Alta). Va durar tot el mes. L'1 de març, Ramon Cabrera també haurà d'aixecar el setge al saber que s'apropaven reforços. A l'arribar la columna governamental, aquesta va donar l'ordre d'evacuar Gandesa. Els seus habitants, van haver d'abandonar-ho tot. Van marxar l'endemà, el 2 de març, dirigint-se cap a Batea (Terra Alta) i, des d'aquí, a Favara de Matarranya (Baix Aragó). Malgrat anar escortats, pel camí van rebre alguns atacs dels carlins. El dia 5 van arribar a Casp (Baix Aragó). Els següents dies van anar passant l'Ebre amb barques i, finalment van arribar a Mequinensa (La Franja), el dia 10. En total uns 70 quilòmetres. No van poder tornar a Gandesa fins al 26 de juny de 1840, dos anys després. Pocs dies abans d'acabar aquesta guerra⁸.

⁵ Mateu Roig.

⁶ “Notícies històriques de Mont-roig del Camp” de Baptista Nogués, pàg. 128.

⁷ “Déu, Rei i fam. El primer carlisme a Catalunya” de Pere Anguera, pàg. 177. Ho cita del llibre “Libro de varias cosas sucedidas en esta villa y algunos parajes de Cataluña” d'Antoni Pons Anguera.

⁸ La informació sobre els setges de Gandesa l'he aconseguida del text “La història dels set setges de Gandesa per Don Antoni de Magrinya” de Miquel Meix Sabaté (Centre d'Estudis de la Terra Alta, 1998).

En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 13 de febrer, s’hi especifiquen les quantitats a aportar per cada poble per al manteniment mensual del aprovisionament de queviures de les tropes. Els repartiments per districtes eren: Falset 25.247 rals. Montblanc 18.815. Reus 47.758. Tarragona 24.946. Valls 22.531 i El Vendrell 15.703. A Mont-roig li van correspondre 1.588 rals⁹. En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 16 de febrer de 1838 hi ha 2 carlins de Tortosa que es presenten a indult.

Arribem als fets de l’1 de març de Reus. Ens ho relata Bofarull: “*El año 1838, restablecida un tanto la calma y olvidados pasados resentimientos y disgustos, la población toda se entregó durante el carnaval a desusados regocijos... reinando en ellas la más cordial franqueza, buen decoro y tranquilidad... compitieron en ostentar un buen gusto y suma delicadeza... alegría que duró hasta el último día de carnaval, apareciendo en seguida las terribles desgracias que llenaron de luto y desolación a Reus. El día 1º de marzo fueron sorprendidos por una partida carlista, los carruajes públicos que aun verifican los viajes de Reus a Tarragona, y cojidos algunos de sus viajeros...*”¹⁰. Llavors, van sortir tropes de Reus per empaitar aquella partida. Era la del Mateu Roig dit “Gravat de Guimerà”. I al Morell (Tarragonès) aconseguen dispersar-los, però, tot d’una són atacats per les nombroses forces de Manel Ibáñez dit “Llarg de Copons”, uns 500 homes, que estaven a la Pobla de Mafumet (Tarragonès). Aquests, afusellen immediatament els presoners, mentre que d’altres aconseguen refugiar-se a l’església de Vilallonga (Tarragonès). Finalment, surten més tropes de Reus i els obliguen a fugir. Les tropes liberals es retiren a Constantí (Tarragonès), d’on retornen a Reus el dia 9. Resultat: 130 morts, 89 dels quals eren casats. Entre els carlins va morir aquell cap Mateu Roig dit “Gravat de Guimerà”. Els carlins comandats per Manel Ibáñez dit “Llarg de Copons” se’n van endur a Berga vint milicians, que no van ser rescanyats per un important rescat econòmic, i no van poder tornar a Reus fins al 31 de juliol, quatre mesos més tard. Part d’aquests milicians liberals eren dels que havien estat en aquells aldarulls de l’estiu de 1835, cremant convents i assassinant frares. Curiosament, d’aquest rellevant fet d’armes no hi ha cap comentari al “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”. Aquest fet, més la situació general d’Espanya va dur, segons Bofarull, a “*bárbaras represalias, violencias y disturbios continuos consecuentes al estado de guerra y revolución... se sucedían unos a otros...*”¹¹. No hi havia ni pau ni treva.

El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 2 de març de 1838 publica un edicte reclamant que es presenti Agustí Sabater de Tortosa “*acusado de fabricar alpargatas para los rebeldes...*”. En el del 6 de març hi ha 7 carlins de Tortosa, Rasquera, Reus, Tarragona... que es presenten a indult. En el del 26 de març hi trobem 31 persones de la província de Tarragona que han estat jutjades en consell de guerra; les condemnen: 2 a mort per garrot vil, 5 a presó, 1 al servei d’armes al “Fijo de Ceuta”¹², 4 a multes (hi havia una dona), 1 “*en libertad observándose su conducta*”, 13 “*sobreseída la causa hasta que las circunstancias permitan su continuación*” i 5 en llibertat. En el del 6 d’abril en un altre consell de guerra condemnen varies persones: 1 a ser afusellat, 5 a presó, 2 “*confinado*” (el vicari d’Amposta i un tinent mobilitzat també d’Amposta), 4 “*sobreseída*” (2 dones) i 1 “*suspendida*” per “*prófuga*” (dona).

⁹ A Riudoms: 4.350, Cambrils, 3.523 i Montbrió, 1.616.

¹⁰ “Anales históricos de Reus” d’ Andreu de Bofarull, Volum II, pàg. 262.

¹¹ “Anales históricos de Reus” d’ Andreu de Bofarull, Volum II, pàg. 264.

¹² Aquest batalló, un dels més ferotges en la seva lluita contra els carlins, estava format majoritàriament per expresidaris del penal d’aquella ciutat; era una mena de “legión” anys abans que aquesta es creés.

“El Guardia Nacional”, del 8 d’abril de 1838, explica que el 30 de març el comandant Francisco Bellera estava fent una expedició des de Cornudella a Reus, passant per Prades, Capafonts i l’Albiol *“habiendo logrado la muerte de 4 facciosos, entre estos el comandante Munte de Monroig... varios heridos, entre los cuales gravemente el capitán Simó, y seis prisioneros... A más se les cogió seis fusiles y la correspondencia con todos los documentos pertenecientes a pagos y contribuciones de toda especie, como a recaudador que era el tal Munte de la provincia de Tarragona”*. Aquest “capitán Simó” és Manuel Simó, dit “Simonet”, de Mont-roig. Ara trobem a dos mont-roigencs: el comandant Munté i el capità Simó.

Tornem a trobar un “Munté” de Mont-roig implicat en les revoltes carlines. Aquest, ha de ser Josep Munté, hem vist que surt citat a el “Eco del Comercio”, del 4 de gener de 1838, com a “comandante”. Hem vist que hem anat trobant alguns “Munté” relacionats amb aquestes guerres. Recordarem que vèiem un Josep Munté¹³ que havia sigut diputat de l’Ajuntament de Mont-roig el 1801. També hem trobat un Joan Munté que era regidor de l’Ajuntament de Mont-roig el 1815. Cercant en textos sobre la història de Mont-roig, he trobat que hi ha un Munté, que deu ser descendent d’aquest, implicat en la Primera Guerra Carlina, en els inicis del Centre Legitimista¹⁴, el dit Casino de Dalt, el dels “carlistes” de Mont-roig. *“A la primera acta de que tenim constància, del 5 de maig de 1908, s’explica que la societat està presidida pel vicepresident de l’entitat, Josep Pascual Maseras, doncs el president Josep Munté Puñet havia presentat la dimissió (20 d’abril)...”*¹⁵.

Faré una recopilació d’altres “Munté” que hem anat trobant en aquests textos sobre les guerres del segle XIX: Pau Munté va morir el 9 de juliol de 1822, durant la “Guerra reialista”. Tenia un fill dit Josep i un germà (que li farà de tutor) també dit Josep. Joan Munté fou executat durant aquesta Primera Guerra Carlina, l’1 de març de 1836. Josep Munté, que acabem de veure que mor en l’acció militar del 30 de març de 1838. Era “comandante” i “recaudador” de la província de Tarragona. Possiblement sigui aquell Josep Munté, tutor, el 1822. Ferran Sánchez Agustí quan ha de citar *“sis sagues familiars poc conegudes però no menys significatives”* dels carlins catalans, esmenta Josep Munté Llaverias. Deu ser Josep Munté (Llaveria). Diu: *“Veterà de la Guerra dels Set Anys, expirà de mort natural a Mont-roig del Camp el 1897. Havia estat exiliat amb el seu pare el 1840. El seu avi ja lluità a la Guerra dels Malcontents i morí a la dels Set Anys amb el grau de tinent coronel. El govern els confiscà els béns deixant la família en la misèria”*¹⁶. La Guerra dels Set Anys, és una altra manera de citar la Segona Guerra Carlina. Aquest avi esmentat deu ser aquell Josep Munté que mor sent “comandante” i “recaudador” (tot i que, ara diu que fou “*tenent coronel*”).

¹³ Deu ser el Josep Munté Cugat esmentat per Riba i Mestre a la “Història de Mont-roig”, pàg. 187, com un dels que van estar presoners a l’ermita del Roser de Reus el 1811, quan la “Guerra del Francès”.

¹⁴ Vegeu el text “Centre Legitimista (El Casino de dalt)” del llibre “Mont-roig: esberles d’un mosaic esbocinat” de Martí Rom (Arola Editors, 2019), pàg. 237.

¹⁵ “Mont-roig: esberles d’un mosaic esbocinat” de Martí Rom (Arola Editors, 2019), pàg. 239.

¹⁶ “Carlins amb armes en temps de pau. Altres efemèrides d’interès (1840-1842) de Ferran Sánchez Agustí (Pagès editors, 1996), pàg. 14.

A la relació d'electors de Mont-roig del 1868 hi consten: Josep Munté Gascó (del carrer Major 34), Jaume Munté Rovira (del carrer Nou) i Josep Munté Pascual (del carrer de la Pica)¹⁷.

Tornem als fets de la Primera Guerra Carlina. Segons sembla, en general les partides carlines dominaven pràcticament tot el territori que quedava a ponent d'una línia que anava de Montblanc a Vandellós¹⁸. Mont-roig estava a la frontera. Era fortament carlina, però tenia la forta influència liberal de Reus.

En el "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 10 d'abril de 1838 n'hi ha un de Reguers (Baix Ebre) que es presenta a indult, i s'esmenten 7 presoners de Tortosa, Tivenys, La Sènia...; un d'ells és capità. En el del 20 d'abril es reclamen sis homes i una dona "*por el delito... de una reunión clandestina en la villa de Tivisa, con honores de marcharse a la facción...*". El "Boletín..." del 27 d'abril proposa una subscripció pública per socórrer els habitants de Gandesa "*uno de los pueblos que más se han distinguido en la sangrienta lucha que asola nuestro país... acosado por todas las fuerzas del feroz Cabrera, sin otra defensa que débiles casas y el valor heroico de sus vecinos, mantuvo ilesos sus hogares y el pendón de la libertad en medio de un país ocupado habitualmente por el enemigo... Ha sido a costa, de sacrificar sus fortunas, sus bienes y aún sus mismos hogares; espatriados del suelo que los vio nacer, sin un techo que los cubra, sin un asilo para sus esposas y para sus hijos...*".

En el "Boletín..." del 29 de maig s'hi diu que "*la penuria de fondos públicos que se experimenta para cubrir el presupuesto de los haberes de los cuerpos del ejército, circunstancia que les obliga a paralizar las operaciones de la guerra cuando ellas requieren mayor actividad...*". Era una sagnia econòmica constant. "*... No está tal vez lejano de que divisemos la apetejada aurora de la paz y proteger finalmente la recolección de la próxima cosecha, a fin de que el mísero labrador pueda sin zozobra aprovechar íntegro el fruto de sus sudores y no se vea en la crítica situación de escatimar parte de sus medios de subsistencia para satisfacer crecidos impuestos a la facción enemiga...*". I amenaçava: "*...Va a decretarse... por las cortes generales del Reino una contribución extraordinaria...*". Si no eren les autoritats, eren els carlins. Tots necessitaven diners per a la maleïda guerra. El 29 de maig de 1838, el Baró de Meer arriba a Reus i dissolt la Milícia. Era conseqüència del gir cap a la moderació del govern.

En el "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 5 de juny de 1838, entre la relació dels 12 "*facciosos*" fets presoners i que han demanat l'indult hi ha un mont-roigenc, Francesc Vidal. També hi ha Andreu Capafons de Vilanova d'Escornalbou i Pau Fonts de Riudecanyes; els altres són de Xerta, Torrent de Cinca (de la Franja), Perelló... Aquest mont-roigenc deuria pertànyer a alguna partida radicada als Ports i al Maestrat. També hi ha 18 indultats, molts de Tortosa, i Joan Cabañes de Riudoms. Deurien ser de les mateixes partides que els anteriors. En el "Boletín..." del 24 de juliol, un mes i mig més tard, s'hi diu que aquell mont-roigenc Francesc Vidal, junt amb Andreu Capafons de Vilanova d'Escornalbou, Andreu Marxales i Andreu Martí del Perelló, i Pau Sanz de Riudecanyes són a la presó "*acusados de haber cometido diferentes escesos y robos mientras permanecieron en las filas rebeldes...*". En el

¹⁷ Podien haver-hi més "Munté" a Mont-roig. Aquests, eren els que hi ha al cens electoral; és a dir, aquells que superaven una determinada quantitat a la contribució.

¹⁸ "La primera Guerra Carlina a Catalunya" de Josep M. Mundet Gifre, pàg. 401.

“Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 29 de juny de 1838 reclamen a “*Juan Bargalló (a) Maxiquet natural de Monbrió, soldado de la 6ª compañía movilizada de Tortosa al mando del Capitán D. Francisco Maria Fort, y Francisco Folch (a) Benavent, natural y nacional de Monbrió, fugado del fuerte de la villa de Montroig donde se hallaba preso... a quienes estoy procesando por cómplices de robo en despoblado...*”. Com que ho demana un fiscal militar deu ser per algun acte relacionat amb la guerra.

Per a redreçar la situació del carlisme a Catalunya és nomenat Charles d'Espagnac, Comte d'Espanya; aquell militar sàtrapa de la “Guerra dels Malcontents”. Recordarem que aquest havia intentat entrar a Catalunya al voltant del 12 d'octubre de 1835 i l'havien detingut a França. Llavors, el van confinar a Lille, al nord de França. Es va fer passar per malalt i mig boig; aleshores el control que li feien els guardians es va relaxar. El juny de 1838 el legitimista comte de Fonollar va a Lille. Tot està preparat per a la fugida del Comte d'Espanya. Primer anirà a Bèlgica. El 26 de juny, el Comte d'Espanya és a Tolosa de Llenguadoc. I mitjançant “*un fiel y célebre contrabandista, y sobre sus espaldas, atraviesa los precipicios de la Maladeta...*”¹⁹. L'1 de juliol arriba a Andorra, el 2 és rebut per Bartomeu Porredon dit “Ros d'Eroles”, i el 4 entra a Berga.

El Comte d'Espanya treu el comandament a Benet Tristany i el commina a allunyar-se de Catalunya. Aquest, marxarà al Maestrat. Per altra banda, demana reforços a Ramon Cabrera. El Comte d'Espanya tenia molt mala fama i produïa rebuig entre els carlins. Onze anys abans, el 1827, havia estat el repressor dels “*Malcontents*”. Molts d'aquests eren carlins que ara estaven sota les seves ordres. Resultava curiós que el comte d'Espanya fos el cap militar i company de les files carlines de Manuel Ibàñez dit “Llarg de Copons”, doncs l'havia fet empresonat a Ceuta al final de la “Guerra dels Malcontents”.

Sembla que en una primera convocatòria, a Berga, dels caps de partides legitimistes, Manuel Ibàñez, dit “Llarg de Copons”, fou l'únic que no s'hi va presentar. El comte d'Espanya va anar a trobar-lo i, després de dos dies cavalcant, va produir-se una escena digna d'un quadre equestre d'època. La descriu el Príncep Félix de Lichnowsky, un prussià enrolat en les files carlines: “*lanzó su caballo adelante y todos lo seguimos: al galope tendido, cuesta abajo por la ladera... Allí el conde echó pie a tierra, se aproximó a un hombre alto y delgado, que estaba apoyado en su sable y rodeado de unos 50 o 60 oficiales, le echó los brazos al cuello, le besó y, dirigiéndose a la tropa, prorrumpió con voz emocionada: ¡He aquí el orgullo de Cataluña, el mejor servidor del Rey, mi mejor amigo; honor y gloria a don Manuel Ibáñez y a la División de Tarragona! Y tu, hijo mío te nombro brigadier en nombre del Rey...*”²¹. Com a dada curiosa, Lichnowsky es sorprèn del que portava aquella tropa que comandava Llarg de Copons: “*eran carlistas con la barretina catalana...*”.

Com anem veient en aquestes guerres del segle XIX hi succeeixen alguns fets que resulten com a mínim curiosos, vistos des dels nostres dies. Un, correspon a aquests primers mesos del Comte d'Espanya com a cap carlí de Catalunya. Es veu que es va assabentar que a les files liberals s'hi havia incorporat un batalló de la Corunya i un altre de Santiago, llavors “*inmediatament havia fet incorporar a les seves forces una*

¹⁹ “La guerra de Cataluña. Historia contemporánea de los acontecimientos que han tenido lugar en el Principado desde 1827 hasta el día”, de Eduardo Chao, “Biografías” pàg. 83.

²¹ “Historia del Tradicionalismo español” (volum XV) de Melchor Ferrer, pàg. 31.

dotació de gaites i sacs de gemecs. Trobant-se pels voltants de Cardona un d'aquests dies, els reforços gallecs van quedar davant per davant del comte. Aquest, en saber-ho, va fer tocar a ple les cornamuses i els gallecs, embadalits, es van passar a les files carlines en nombre de vuitanta..."²². Segons diuen les cròniques, a les forces que manava el Comte d'Espanya hi havia uns 400 nois de deu a quinze anys. Molts eren orfes o fills dels soldats. Això no era gens estrany en aquella època. Per exemple, el que fou capità general de Catalunya, Manuel Llauder, ingressà a la milícia als 16 anys, o el Baró de Meer, als 12.

En el "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 17 de juliol de 1838 hi ha una relació de 4 presentats a indult. Entre ells hi figuren tres catalans fets presoners a l'acció de Cañete (Cuenca), del passat 30 d'abril. Són de Tortosa (Baix Ebre), Mojà (Moianès) i Sant Feliu de Pallerols (Garrotxa).

El "Boletín..." del 20 de juliol començava: "*La penuria a que nos ha reducido la desastrosa guerra que nos debora los pocos ingresos de fondos en arcas de Hacienda...*". Després venia la clatellada. Calia repartir 353.986.284 rals de contribucions agràries entre les províncies. Les catalanes haurien d'aportar: Barcelona, 12.314.506. Tarragona, 6.199.798. Girona, 5.898.799. Lleida, 3.959.456. No acabava aquí la cosa, també hi havia la contribució industrial i comercial amb 100.000.000 rals i la contribució de consums (aiguardent, licors, sal i tabac) amb 150.000.000 de rals. En el primer cas, tocaven al conjunt de Catalunya 15.500.000 i, en el segon, hi havia la distribució per províncies: Barcelona, 8.408.235. Tarragona, 2.329.987. Girona, 1.686.509 i Lleida, 1.015.116.

L'ofensiva liberal, comandada pel Baró de Meer, va aconseguir que el 27 de juliol de 1838, es rendís Solsona.

El "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 31 de juliol informa que hi hauria "*la venta pública de diferentes géneros de algodón comisados y aprendidos por los carabineros. El martes 7 de agosto próximo venidero se empezará así mismo... la venta de los pertenecientes a la presa hecha por el guardacostas Saeta...*"²³.

A partir de l'1 de juny de 1838 hi ha una certa tranquil·litat al Camp de Tarragona. Però la partida de Manuel Ibàñez, dit "Llarg de Copons", no descansava. El 25 d'agost és al voltant de Valls (Alt Camp), però el 29 el trobem a les rodalies de Barcelona, a l'Hospitalet de Llobregat. L'11 de juny derrota una columna liberal a Vilafranca del Penedès i, a continuació, va a Cubelles i Vilanova i la Geltrú (Garraf), on s'aprovisiona d'arròs i bacallà de dues embarcacions. Després, anirà fins a Cambrils on fa presoners uns milicians de la vila²⁴. Més tard, el 3 de setembre, el trobarem al Vendrell (Baix Penedès) i el 8 a Vilafranca del Penedès, exigint pagar una contribució per permetre fer la verema. També són mesos d'alguns fet bèl·lics on els carlins assetgen les columnes governamentals que es movien pel país, sovint portant aprovisionament militar a les guarnicions.

²² "La primera Guerra Carlina a Catalunya" de Josep M. Mundet Gifre, pàg. 283.

²³ Anteriorment, en el "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 15 de juny de 1838 ja hi havia un cas semblant, anunciava "*la venta pública de varios géneros de algodón extranjero, procedentes de comisos...*".

²⁴ "Historia del Tradicionalismo español" (volum XV) de Melchor Ferrer, pàg. 18.

En el front nord, després de la desfeta de la batalla de Peñacerrada (Álava), del 20 al 22 de juny de 1838, es destituït Juan Antonio Guergué i en el seu lloc hi haurà el general Rafael Maroto. Aquest, era un militar modern i moderat que aviat va voler apartar els carlins més radicals com Juan Antonio Guergué. Recordarem que, aquest, fou qui va dirigir l'expedició carlina a Catalunya que va sortir d'Estella / Lizarra (Navarra) el 8 d'agost de 1835.

En el "Boletín..." del 10 d'agost, hi ha la llista de subministres facilitats pels pobles a l'exèrcit corresponents al mes de juliol. En anteriors "Boletins" ja n'hi constaven diversos, però no hi figura Mont-roig. Ara sí. A "francos"²⁵ (2 rebuts), "movilizados" (2 rebuts) i "comandante de armas" (1 rebut) per, respectivament, civada, civada i palla i en metàl·lic eren 86, 55 i 21 rals. Un total de 162 rals.²⁶

En el "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 17 d'agost de 1838 hi ha una relació de 10 presentats a indult de Tortosa, Gandesa, Alforja, Valls... El diari "La Paz", de Barcelona, del 4 de setembre de 1838, treia una informació de Reus del 27 d'agost: "*Las partidas de latro-facciosos²⁷ continúan utilizando este país por ver si pueden impedir la cosecha de las avellanas; pero la compañía de Valls, al mando de su valiente capitán Estanislao Tell los escarmentó el otro día matándoles 16 hombres, incluso su cabecilla natural de Montroig, que se decía capitán de los mozos de la Escuadra carlistas. Tell tiene en su compañía de 50 a 60 pasados que se han portado hasta ahora con la mayor bizarra decisión. Parece que las partidas... que vagan en este momento por el Campo de Tarragona están... en asecho para dar algún golpe; pero afortunadamente tenemos un Comandante de armas prudente y previsor de quien pensamos sabrá frustrar los planes de la canalla...*". Qui deuria ser aquest carlí mont-roigenc? Aquell Manuel Simó, dit "Simonet"?

Com veiem, i anirem veient, pràcticament no trobem atacs a Mont-roig. Deu ser per allò que era un poble eminentment carlí. Malgrat tot, alguna notícia ens ha arribat. Francesc Riba i Mestre a "Història de Mont-roig" ens explica: "*Les noves pletes es feren molt grans i espaioses, però durant la guerra de l'any 1808 foren destruïdes i en la del 1838 les parets que quedaven foren del tot destruïdes amb motiu que els carlistes s'amagaven i incomodaven des d'allí amb fusells, als del Fort...*"²⁸.

El "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 4 de setembre deia "*siendo indispensable el contener en lo posible la barbaridad de los rebeldes que tantos perjuicios están causando en las propiedades de los leales robando sus cosechas... Bajo responsabilidad de las autoridades de todos los pueblos fortificados no se permita extraer de ellos fruto alguno de los propietarios que ellos o sus familias no pertenezcan a la Milicia y se les haya respetada su propiedad por los rebeldes, hasta que los leales hayan recogido la cosecha de avellana y vendimia, o bien estén indemnizados de los perjuicios que la facción les cause por robarles sus frutos o impedirles la recolección... En caso que a los propietarios de los pueblos abiertos,*

²⁵ Els anomenats "cuerpos francos" eren unitats de voluntaris que no procedien de les quintes.

²⁶ Comparant-ho amb d'altres pobles resulta molt poc. Per exemple, Cambrils 4.909, l'Aleixar 3.000 o Alforja 2.492. I, Colldejou, era 422 rals, menys que Mont-roig.

²⁷ El terme "latrofaccioso" que s'usava els segles XVIII i XIX procedia de la conjunció de les paraules "latrocinio", que és l'acció pròpia d'un lladre, i "facción", que defineix un grup violent. Aleshores, "latrofaccioso" seria aquell que es dedica a robar en grup.

²⁸ "Història de Mont-roig" de Francesc Riba i Mestre, pàg. 129.

refugiados o domiciliados en puntos fortificados se les impida el recoger los frutos de su propiedad, serán responsables del daño que por esta causa padezcan sus intereses, todos los vecinos de dichos pueblos abiertos y a mas quedarán sujetos al pago de las contribuciones correspondientes a aquellos todos los vecinos cuya propiedad haya sido respetada por la facción...". Aquesta ordre explicita que hi havia "pobles fortificats" i "pobles oberts", aquests eren aquells on els carlins tenien accés lliure per allotjar-se o aprovisionar-se. També ens diu que en època de collites, ara estàvem al setembre, s'havia acabat la de l'avellana i s'anava a començar la verema i, després, la de les garrofes, les partides carlines entraven als pobles per exigir unes contribucions econòmiques a canvi de permetre recollir els fruits.

En el "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 11 de setembre de 1838, hi ha una relació de 6 presoners fets al Masroig (Priorat) i, curiosament, 4 d'ells diu que pertanyien als "cazadores de Oporto". Aquests eren d'un regiment format per portuguesos, italians i francesos que lluitava a les files dels cristins. Es deurién haver passat als carlins. També n'esmenta 30 presentats a indult; a més de les Terres de l'Ebre n'hi ha bastants originaris i capturats al Baix Camp. Aquests, deurién ser de partides que es movien per aquest territori. En el "Boletín..." del 18 de setembre, hi trobem la relació de subministres dels pobles a l'exèrcit del mes d'agost. A Mont-roig, hi consten 4 rebuts de "*clases pasivas*", per un total de 244 rals, en metàl·lic. Eren les vídues i fills orfes de membres de l'exèrcit governamental.

En els "Boletins" de les darreres setmanes no hi ha pràcticament cap informació sobre la guerra i tot d'una en el del 21 de setembre es publica un text on es rebutja una ordre que el Comte d'Espanya²⁹ havia fet arribar als ajuntaments. "*Dictada en medio de la desesperación al ver que los ilusos que seguían las banderas de la rebelión y del vandalismo, se van pasando sin cesar a las autoridades militares y civiles, deponiendo antes las armas... valiéndose del nombre de un Dios de paz, manda que en todos sus pueblos se toque por dos días consecutivos a somaten, y exterminen a todos los que se han pasado... Ningún recelo deben tener los que se han pasado y se pasen en lo sucesivo...*".

El 24 de setembre de 1838 una columna comandada pel coronel carlí, Lluís Llangostera, es presenta a Bellmunt (Priorat). La guarnició liberal s'ha de refugiar al campanar de l'església. Els carlins disparen i aconseguen la seva ocupació, quedant alguns liberals morts i d'altres aprofiten la nit i la pluja per escapar-se. Els carlins s'enduran 400 quintars³⁰ de plom que els hi serviran per fabricar municions. Van creuar el riu per Móra d'Ebre (Ribera d'Ebre)³¹.

El 4 d'octubre de 1838: "*Hizo fuerte lluvia que duró de diez a doce de la noche, la que causó grandísimo daño*"³².

²⁹ Per cert, l'anomena "exConde de España" i més endavant "caribe". Recordarem que aquesta era una expressió del cònsol britànic a Bilbao per definir a aquells pagesos bascos que s'havien aixecat en armes. Era com dir que semblaven una tribu d'indis americans que vivia principalment al nord de Colòmbia i Veneçuela, que tenien fama de salvatges i fins i tot eren caníbals.

³⁰ El quintar era una antiga unitat que mesurava el pes. Equivalia a uns 42 quilos (segons la zona). La quarta part d'un quintar era l'arrova, uns 10,5 quilos. Quan va començar a utilitzar-se el sistema mètric, el quintar es va arrodonir a 50 quilos. Més endavant, es va definir el "quintar mètric" de 100 quilos.

³¹ "Historia del Tradicionalismo español" (volum XV) de Melchor Ferrer, pàg. 46.

³² "Libro de varias cosas sucedidas en esta villa y algunos parajes de Cataluña" d'Antoni Pons Anguera, pàg. 194.

El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 28 de setembre, hi ha l’anunci que la “Pollacra goleta catalana Dolores” salparà del port de Salou cap a Montevideo i Buenos Aires al voltant del proper dia 6 d’octubre.

Al “Diario de Barcelona”, del 16 d’octubre de 1838, s’hi esmenta una pensió de 1.600 rals (400 pessetes)³³ anuals que concedeix “la Reina Gobernadora” Maria Cristina a Rosa Arbonés, vídua de Miquel Sanont de Mont-roig. Deuria ser un membre de l’exèrcit liberal.

En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 30 d’octubre, hi figura Mont-roig en la llista de subministres a l’exèrcit del mes de setembre. És per a “clases pasivas” (4 rebuts), en metàl·lic, per un total de 244 rals.

El 3 de novembre, hi ha alguns aldarulls a la ciutat de Tarragona: “*Se notaron algunos síntomas de inquietud... divulgándose la voz de que se trataba de alterar la tranquilidad pública. Nada sucedió... durante el día, pero a cosa de las siete de la noche, algunos pequeños grupos mal intencionados, dispararon un corto número de tiros en varios puntos y especialmente contra los del principal y del cuartel de santo Tomas, que cubría la Milicia nacional... El Capitán General en uso de sus facultades declaró preventivamente la Capital en estado de guerra y el sosiego público se halla a esta hora completamente restablecido...*”³⁴.

En el “Boletín...”, del 6 de novembre, hi trobem la relació d’incidències del cens electoral. “Escluidos” de Mont-roig: Agustí Sardà³⁵, Francesc Aleu, Pere Mestre, Jaume Aragonès, Josep Nolla i Miquel Pellicer. “Incluidos”: Isidre Guasch, Josep Martí, Francesc Cabré, Salvador Fort, Josep Bargalló, Francesc Aleu, Francesc Caballé i José González.

El 12 de novembre el Comte d’Espanya ordena cremar les cases i masos aïllats que hi havia als voltants de Berga, amb l’excusa que podien ser utilitzats pels enemics. Això li causà el rebuig dels seus propietaris; molts d’ells eren fervents carlins.

El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 13 de novembre, parla de “*la impunidad con que al abrigo de las leyes ordinarias conspiran los enemigos... (de) la urgente necesidad de recurrir a medidas extraordinarias que afianzen el sosiego público...*”. Per la qual cosa s’ordena que “*las mugeres e hijos menores de las personas que estén al servicio de D. Carlos saldrán... de los pueblos a ocho leguas³⁶ de distancia... en el término de ocho días; y llegados que sean al pueblo de la residencia que elijan, se presentarán a la autoridad local, por la que serán vigiladas... Se prohíbe bajo pena de la vida toda correspondencia, aunque sea la más familiar, con las referidas personas al servicio de D. Carlos...*”. També es reclama la fortificació dels pobles. I s’explica que “*el feroz Conde de España acaba de circular una orden a los pueblos de esta provincia para que en el preciso término de 8 días realicen una gravosa quinta, y apronten sus respectivos continentes en los puntos de la montaña dominados por las fuerzas enemigas... Como si estos habitantes no tuviesen bastante que llorar*

³³ El 1838, la subscripció anual a un diari era d’uns 240 rals (60 pessetes).

³⁴ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 23 de novembre de 1838.

³⁵ Deu ser Agustí Sardà Costa, pare del polític Agustí Sardà Llaberia.

³⁶ Una “legua de posta” eren quatre quilòmetres. O sigui les desterraven a uns 32 quilòmetres.

con los terribles males de la lucha cruel que les destruye, quieren arrancarles el apoyo de sus hijos, lanzándolos cual víctimas, a la fatal escuela de la desmoralización y del robo...”.

En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 20 de novembre de 1838, hi ha una relació de 7 presoners (un és tinent), fets a Ulldecona (Montsià), Perelló (Baix Ebre) i 3 presentats a indult a Tortosa. Un d’ells és Carles Desfour, tinent coronel de cavalleria de la “*facció del rebelde Cabañero*”³⁷. També hi ha la llista de subministres a l’exèrcit del mes d’octubre. A Mont-roig hi consta “*comandante de armas*” (1 rebut), en metàl·lic, de 423 rals.

En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 14 de desembre de 1838, publica una ordre del capità general de Catalunya Ramon de Meer, del 24 de novembre, on ordena una mena de bloqueig al comerç, en les zones dominades pels carlins: “*la línea que forma el rio Ter desde Camprodon, a Roda, Vich, Collsuspina, Moyá, Artés, Sellent, Balsareny, Sanpedor, Manresa, Igualada, Copons, Calaf, Torá, Guisona, Pons, Artesa de Segre y Rio Noguera*”.

He trobat que fou afusellat a Tortosa, el 29 de novembre de 1838 (sota l’acusació de formar part de les files carlines) Marià Joan Vila, nascut a Mont-roig i veí del Perelló³⁸.

En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 21 de desembre de 1838, entre els comissionats per l’elecció dels diputats provincials, hi ha el mont-roigenc Pere Freixes³⁹. En el “Boletín...”, del 25 de desembre, hi figura una nova contribució extraordinària a causa de la guerra. Els repartiments per districtes foren: Falset 758.891 rals. Montblanc 638.515. Reus 1.135.422. Tarragona 676.774. Valls 643.629. Tortosa 799.464 i Vendrell 539.907. A “Montroig, Miramar, Vilafortuñ” li van correspondre 51.103 rals. Per riquesa industrial i comerç, era: subdelegació de Montblanc 470.007 rals. La de Tarragona 1.577.265 (aquí hi havia Mont-roig amb 24.867) i Tortosa amb 659.477⁴⁰. Com dèiem, una sagnia.

Cap a finals de l’any 1838, Ramon Cabrera planeja conquerir Reus amb l’ajut de la partida de Manuel Ibàñez, dit “Llarg de Copons”. Aquesta era una ciutat important i rica, podrien treure’n un important botí.

³⁷ Juan Cabañero.

³⁸ En el llibre “Tortosa en la guerra dels set anys (1833-1840)” de Joan Ramon Vinaixa Miró (Cossetània Edicions, 2006), pàg. 150.

³⁹ Al llibre “Notícies històriques de Mont-roig del Camp” de Baptista Nogués, pàg. 51, se n’esmenta un del mateix nom, que el 1796 arrenda els censos comunals de la Pobla d’en Taudell.

⁴⁰ Aquesta darrera informació, la de Tortosa, està en el “Boletín...” següent, el del dia 28 de desembre.